

VIOLINIST OTTO ROSBROJ (1894–1962) I NJEGOVA ULOGA U POČECIMA JAZZA U ZAGREBU

ALDO FOŠKO

M.B. Rašana 10,
52000 PAZIN

UDK/UDC: 78.071.2:78.036.9 ROSBROJ, O.

DOI: <http://doi.org/10.21857/9e31lh4ejm>

Izvorni znanstveni rad / Research Paper

Primljeno / Received: 14. 2. 2017.

Prihvaćeno / Accepted: 1. 6. 2017.

Nacrtak

Identifikacija neke kulturne pojave u određenom kontekstu, kao i ulaženje u trag njezinomu nastanku, proces je koji od istraživača iziskuje opažanje minucioznih detalja i naročito oprez pri interpretaciji podataka. Upravo je takvo istraživanje pojave i razvoja jaza u slučaju grada Zagreba, koji je vrlo rano preuzeo taj američki glazbeni trend. Dosadašnja istraživanja povijesti jaza u Hrvatskoj, ako ih se tako uopće može nazvati, u najvećem su broju slučajeva pristupala temi vođena pretpostavkom, nagađanjem i slobodnom interpretacijom podataka. Kako su sâmi počeci jaza u Hrvatskoj dosad bili neidentificirani, ovaj se rad u velikoj

mjeri oslonio na onodobni periodički tisak i radiofonijske izvore da bi tu nedorečenost rasvijetlio. Polazišna točka jest djelovanje glazbenika Otta Rosbroja i povezivanje njegove pojave s prvom pojavom jaza u Hrvatskoj kao takvog, sve u svrhu stvaranja fundusa informacija koji će se moći koristiti u budućim istraživanjima ovog glazbenog izričaja u Hrvatskoj.

Ključne riječi: *Otto Rosbroj, jazz, Zagreb, period između dvaju svjetskih ratova*
Keywords: *Otto Rosbroj, jazz, Zagreb, interwar period*

1. Jazz u Zagrebu ranih 1920-ih – fluidnost, nagađanje i mutna sjećanja

(...)«Priča veli, da izraz jazz potječe od male kapele u nekoj lučkoj krčmi u Filadelfiji, koja si je angažovala nekog crnca Jack Washingtona, da joj dnevice udara bubanj. Taj crnac, da je ritmički gotovo pomahnitao, tako te je znala čitava kapela od šale prestati svirati te prepustiti Jacku, da sam udara po svojem velikom i malom bubnju, činelima, trianglu i t. d. I kad bi došlo mjesto, gdje je Jack imao izvoditi

taj svoj solo, svi bi mornari stali oduševljeno vikati: 'Jack, Jack',
od čega da mu je nastao nadimak 'Jazz'.«(...)¹

Najveći problem onoga što se tek ima nazivati hrvatskom jazz historiografijom jest otkrivanje početne točke pojavnosti i razvoja ovog fenomena u Hrvatskoj. Za razliku od sasvim razvidne situacije razvoja u kolijevci jazz, situacija u Hrvatskoj zbog sâme je prirode slučaja kompliciranija. Radi li se o nevelikom broju pisanih izvora, usmenim svjedočanstvima i drugim primarnim izvorima, ili, pak, o periodici onoga doba, ne postoji jedinstveni datum, a ni godina početka jazz u Hrvatskoj, pa će jedni navesti ranu godinu kao što je 1923,² dok će neki tvrditi da je ipak riječ o kasnijoj godini.³ Prvi navedeni izvor, preuzet iz knjige Stjepana Fučkar *Hrvatski jazzisti*,⁴ prema autoru potječe od skladatelja zabavne glazbe Ive Körblera, koji je preminuo 2007. godine. O vjerodostojnosti Körblerova sjećanja suvišno je raspravljati i nagađati, stoga će se njegov navod u nastavku rada samo prenijeti.

Zvonimir Bradić, glazbenik poznat kao minorni kompozitor i aranžer u domeni umjetničke glazbe, ali poznatiji kao učenik Blagoja Berse, prema Körbleru i Fučkaru 1923. godine osnovao je sastav *Bingo Boys* po uzoru na dixieland ansambl onoga doba u Americi, a koji su potekli od čuvenog *Original Dixieland Jazz Banda*. Fučkar nadalje prilaže fotografiju sastava, no, kako je i za očekivati, bez ikakve datacije, a sudeći po kvaliteti fotografije, prepostavka autora ovih redaka jest da se sastav može svrstati u bilo koje doba od ranih 1920-ih pa sve do kraja 1930-ih. Fučkar ide i toliko daleko da navodi kako je to bio »dixielend (sic!) ansambl koji je svirao na raznim zabavama, plesovima i u plesnim školama, gdje se tada izvodila plesna i jazz glazba«, no ne potkrjepljuje svoje navode nikakvim referencama. U diplomskom radu Kristine Lučić Andrijanić, koji se bavi popularnom glazbom između dva svjetska rata, također se nalazi navod o Bradiću, *Bingo Boysima*, i godini 1923. kao o početnoj godini jazz u Hrvatskoj.⁵ No, kako autorica ne referira porijeklo podatka u fusnoti, a u bibliografiji navodi Fučkarov naslov,

¹ *** Što je jazz-band?, *Svijet*, 2 (1927) III/2, 38.

² Vidi Stjepan-Braco FUČKAR: *Hrvatski jazzisti*, Zagreb: Ars media, 2008, 17.

³ Vidi http://www.wam.hr/sadrzaj/aktivni_sadrzaj/pdf/WAM-WEB_Krizic_CroJazz.pdf (pristup 31. 1. 2017).

⁴ Zbog smiona naslova koji će uputiti na pretpostavku da Fučkarova knjiga pokriva sve što se o toj temi ima za reći, ona će vjerojatno u najvećem broju slučajeva (u koje spada i autor ovih redaka) biti i prvi naslov koji će doći pod ruku nekom istraživaču ili *aficionadu*, što je, zbog faktora koji će se ovdje razlagati, činjenica kojom se hrvatska muzikologija teško može ponositi. Ipak, koliko god bilo teško služiti se radom koji ne navodi nikakvu bibliografiju kao ni autore, provenijenciju ili dataciju brojnih vrijednih fotografija, istraživaču je u najboljem interesu poslužiti se u njemu opisanim razgovorima koji u rjeđim slučajevima daju informacije do kojih se, u trenutku u kojem ovo pišem, više ni na koji način ne može doći. Naime, većina glazbenika aktivnih u epohi koja se ovdje proučava danas je ili preminula ili je neprimjenjiva kao oblik primarnog izvora.

⁵ Vidi Kristina LUČIĆ ANDRIJANIĆ: *Vokalno-instrumentalna glazba u Zagrebu između dva svjetska rata* (diplomski rad, rukopis u knjižnici Muzičke akademije Zagreb), Zagreb, 2003, 51.

moguće je pretpostaviti kako je navod preuzela od Fučkara. Dva daljnja čimbenika čvrsto priječe da se dokuči poblizi datum početka djelovanja Bradićevih *Bingo Boysa*, od kojih je prvi navod drugog spomenutog autora, također pokojnoga Miroslava Križića, a koji tvrdi da je isti sastav osnovan tek 1930. Ni Križić ne navodi nikakve dokaze za spomenutu tvrdnju, niti objašnjava kako je došao do godine 1930, što slučaj čini još konfuznijim i zamršenijim. Drugi čimbenik je sama Bradićeva preorijentacija i prestanak bavljenja jazzom (Križić navodi kraj 1930-ih godina kao okvirni period Bradićeva napuštanja jazz),⁶ kao i činjenica da je »uspio« u bavljenju umjetničkom glazbom, jer se na temelju potonje njegovo ime u svim zapisima u kontekstu jazz »zaboravlja«.⁷ Jedan od načina da se ove dezinformacije i moguće interpretacije krivih podataka isprave jest konzultiranje ostavštine Zvonimira Bradića, za koju u vrijeme pisanja ovoga teksta postoji više naznaka da će u skorije vrijeme biti dostupna javnosti.

Ipak, Bradićevo djelovanje djelomično je rasvijetljeno radiofonijskim izvorima. Kroz cijeli je mukotrpan proces pretraživanja radijskih i inih glasnika, časopisa i dnevnih novina autor ovoga teksta revno iščekivao spomen Bradićeva »premijernoga« jazz-banda još duboko u dvadesetim godinama 20. stoljeća. Kako se pokazalo, sastav *Bingo Boys* svoj izgledni prvi nastup nije održao ni približno rano kako to Fučkar smatra – zadnji brojevi radijskoga glasnika naslovljenog *7 dana radio*⁸ otkrivaju koncert »plesne glazbe jazz-orkestra *Bingo Boys*« 30. ožujka 1932. u 20:30.⁹ Postavlja se pitanje: je li ova šire prihvaćena pretpostavka o godini 1923. kao premijernoj za Bradića možda iskrivljeni, krivo prepisani, ili krivo shvaćeni podatak o godini 1932? Kako god bilo, *Bingo Boys* su na spomenuti datum zabilježili svoj prvi, a tako i konačni ulazak na zagrebačku scenu jazz – ovo je jedini napis u kojemu se ovaj ansambl uopće spominje.

Osim Körblera, valja navesti još jednog sudionika jazz scene koji je podijelio svoja najranija sjećanja u prilog otkrivanju početaka jazz u Hrvatskoj, ovaj put i u pisanom obliku. Gitarist Aleksandar Bubanović (preminuo 2009) u svojoj je knjizi *Sav taj jazz*¹⁰ dao vlastitu viziju početaka jazz u Hrvatskoj, a prema usmenom navodu u taj kontekst svrstava pojavu našega poznatog filmaša Oktavijana Miletića 1925. na popularnoj sceni,¹¹ i to s vlastitim sastavima *Jazz-Sinchopaters* i, poslije, s kvartetom *Toranj*. Nadalje, spominje se ime Kalmana Vlahovića, koji je vodio sastav *Vimer* te je sudjelovao na snimanjima tvrtke Edison-Bell-Penkala. Fučkar tako-

⁶ *Ibid.*

⁷ Veći broj leksikona i bibliografija donosi pregršt informacija o Bradiću, no one su nažalost u potpunosti ograničene na njegovo djelovanje na području umjetničke glazbe i »šegrtovanje« kod Blagoja Berse.

⁸ Radijski glasnici će se podrobnije interpretirati u narednom poglavlju.

⁹ *** Sedam dana programa, *7 dana radio*, 2 (1932) 13, 200.

¹⁰ Vidi Aleksandar BUBANOVIĆ: *Sav taj jazz: moja galerija slika i druge priče*, Zagreb: Durieux 2005.

¹¹ http://wam.hr/sadrzaj/aktivni_sadrzaj/pdf/WAM_Br18_CroJazz.pdf (pristup 31. 1. 2017).

đer spominje ovu dvojicu, s tim da ne navodi godinu osnivanja *Jazz-Sinchopaters* nego navodi sljedeće:

»A Dragutin Rucner, pišući o prvome domaćem jazz bandu u Zagrebu, posebice ističe 7. ožujka 1926, kad je kao jedan od glazbenika nastupio na prvom koncertu. Te godine već postoje i grupe Oktavijana Miletića, poznatog zagrebačkog sineasta *Zagreb Sinchopaters* i *Kvartet Toranj* te grupa *Vimer* violinista Kalmana Vlahovića (oca poznate zagrebačke televizijske novinarke i urednice Helge Vlahović).«¹²

Svakako se treba dalje pozabaviti Rucnerom. Naime, možda i jedini pravi te, stoga, vjerodostojni navod u Fučkarovoj knjizi jest u cijelosti preneseno pismo Dragutina Rucnera,¹³ upućeno Fučkaru. Zbog iznimne dokumentarističke vrijednosti od velike je važnosti ovdje prenijeti dijelove pisma:

»Maturanti zagrebačke Treće realne gimnazije s Rooseveltova trga (današnja zgrada Muzeja Mimare) imali su već krajem godine 1925. velike brige. Dvorana Hrvatskoga glazbenoga zavoda u Gundulićevoj ulici bila je zakupljena za dan 7. ožujka godine 1926. Htjeli su da ta zabava i njihov rastanak s gimnazijom budu što ljepši i za to su se itekako potrudili. Najveća atrakcija na toj zabavi trebao je biti nastup jazz banda, što bi za Zagreb bila posebna novost. Do tada se jazz glazba u Zagrebu mogla čuti samo u tadašnjem *Pick*¹⁴ baru u izvedbi jednog trija, no to ni izdaleka nije moglo nadomjestiti zvuk makar i improviziranog jazz orkestra. Već tijekom božićnih blagdana godine 1925. našlo se vremena za pokuse. Za tu ideju morali smo zahvaliti maturanu Marijanu Dubskom, kojega su kolege od milja zvali Mančo. Njegova obitelj bila je ugledna i dobro poznata. Otac, inženjer, bio je šef Građevinskog odjela Gradskog poglavarstva, a ujak mu je bio gradonačelnik Vjekoslav Heinzl. Kolega Marijan, kasnije također inženjer u Gradskom poglavarstvu, bio je u mogućnosti nabaviti neka posebna glazbala koja su se tada upotrebljavala u jazz orkestrima te šlagere popularne u svijetu. Orkestar je sastavljen prema mogućnostima – uglavnom su to bili maturanti iz tog razreda: glasovir (Jobst), violina *conductor* (Emil Dumić), violina *obligat* (Šterk), harmonika i ostala jazz glazbala (Marijan Dubsky), gitara (Pierotić), bubnjevi (Rukavina) te na početku dva *calla* (Dragutin Rucner i Marcel Marjanović). Bila su tu još dvojica puhača (trompeta i trombon), no ti članovi orkestra nisu bili iz naše gimnazije.« (...)»¹⁵

Vidljivo je kako je orkestar okupio glazbenike koji su svirali razna glazbala, neka od kojih se danas ni ne dovode prvenstveno u vezu s jazz glazbom. Ipak, navod korespondira s tradicijom prvih jazz sastava, koji su se također sastojali od raznih instrumenata, ovisno o njihovoj dostupnosti i mogućnostima glazbenika koji su s njima nastupali.

¹² S. FUČKAR: *Hrvatski jazzisti*, 17.

¹³ Fučkar navodi kako je pismo od Rucnera primio u ožujku 1994. Rucner je umro 1996.

¹⁴ Ovdje je način pisanja vlastitog imena prenesen kako je zabilježen kod Fučkara.

¹⁵ *Ibid.*, 412-414.

(...) »Od nota smo imali uglavnom engleske (američke) i neke njemačke šlagere koji su tada u Europi bili popularni. Neke sam dobro zapamtio. To su *Somebody Loves Me*, pa *Tea for Two* i *That's My Baby* (*Küss mich, Schnucky-Puzzy*) te od njemačkih šlagera tada u Europi vrlo popularna *Ja, der Sonnenschein, So eine Landpartie, drin in der Natur...* Ostalih se više ne sjećam.« (...)

U Rucnerovu navodu nalazi se još jedan prilog tvrdnji kako su najraniji jazz sastavi na svojim repertoarima većinom imali šlagere koji su odavno pali u zaborav, uz dvije iznimke u ovom slučaju – poznatu Gershwinovu *Somebody Loves Me* te jedan od i danas najpopularnijih ranih jazz standarda, *Tea for Two* Victora Youmansa. Obje kompozicije bile su novotvorine onoga vremena, od kojih je *Somebody Loves Me* skladana 1924,¹⁶ a *Tea for Two*, koja potječe iz iste godine, premijerno je izvedena na londonskom West Endu 11. ožujka 1925. kao broj iz mjuzikla *No, No, Nanette*.¹⁷

(...) »Dvojica kolega bili su zaduženi za izradu plakata, a to su bile kasnije poznate osobe u našem javnom životu: Vladimir Mirosavljević, nećak slikara Joze Bužana, kasnije sveučilišni profesor te Marijan Haberle, naš poznati arhitekt i osnivač [sic!] dvorane Vatroslava Lisinskog. Plakati su imali umjetničku vrijednost i resili su zagrebačke izloge u Ilici i drugim prometnim ulicama. No, na svakome je bilo pri dnu istaknuto napisano Jazz band.« (...)

Ovo je vrlo koristan Rucnerov navod. U nastavku teksta pokazat će se da su i plakati presudni u proučavanju povijesti hrvatskog jazz-a i to ne samo zbog svoje dokumentarističke vrijednosti nego i zbog vlastita utjecaja na šire građanstvo te upoznavanja s novim glazbenim izričajem.

(...) »Već prvi uspjeh zabilježili smo kad nas je u svoju emisiju na prvoj radiopostaji – Radio Zagrebu, pozvao njezin osnivač ing. Stern. Bilo je to nekoliko dana prije maturalne zabave u Glazbenom zavodu. Odazvali smo se, dakako bez honorara, ali smo se dogovorili da će se nakon svake točke reklamirati zabava.« (...)

Ovaj Rucnerov navod nije u skladu s dostupnim informacijama. Naime, Rucner tvrdi kako je maturalna zabava održana 7. ožujka 1926, a zagrebačka radiostanica započela je sa svojim djelovanjem tek nešto više od dva mjeseca kasnije, 15. svibnja 1926, o čemu će uskoro biti riječi. Može se pretpostaviti da je Rucner pomiješao neke događaje. Napokon, autor pisma donosi i kratak opis same maturalne zabave:

(...) »Zabava je počela u 19 sati, a smjela je trajati do ponoći – to je tada vrijedilo za sve đačke zabave. Već u pola sedam počela je dolaziti publika i svi su se zanimali kad će nastupiti taj jazz sastav. Kako je buffet organiziralo društvo *Hrvatska žena*, mi jazzisti

¹⁶ <http://www.jazzstandards.com/compositions-1/somebodylovesme.htm> (31.1. 2017).

¹⁷ <http://www.jazzstandards.com/compositions-0/teafortwo.htm> (31.1. 2017).

besplatno smo jeli i pili. Duž uličnih prozora u maloj dvorani bio je dugačak profesor-ski stol. Plesnu je glazbu inače svirao vojni orkestar i plesati se počelo točno u 19 sati. Na blagajni se brzo skupilo 13 tisuća dinara, što je tada bilo mnogo novaca. Dvorana je bila puna, a raspoloženje izvrsno. U 21 sat bila je velika stanka tijekom koje smo u donjem kutu velike dvorane postavili klavir i naša glazbala. Prvotni plan je bio da se obojimo kao crnci, no od toga smo odustali. (...) I tako je jazz malo pomalo ušao u naše plesne dvorane sa solidnim repertoarom.«

Kako se nešto ranije i navelo, Rucnerov se tekst u mnogim segmentima podudara s faktografijom i rezultatima ovog istraživanja, pri čemu se ne misli na njegove specifične navode nego na kontekst i prilike u onodobnom Zagrebu, zbog čega je vrijeme da se početke jazzu u Zagrebu, a ujedno i u Hrvatskoj, artikulira prema onim podacima do kojih je bilo moguće doći u vrijeme pisanja ovoga teksta.

Kako je periodika jedini relevantni izvor iz kojeg se mogu crpiti djelići tražene informacije, valja spomenuti da su u svim javnim glasilima u onodobnom Zagrebu gotovo sva imena koja navode dosad spomenuti autori, to jest Fučkar i Križić, zajedno s Körblerom i Bubanovićem, u potpunosti zakinuta. Upravo tako dnevni tisak nije zabilježio nijedan nastup sastava *Bingo Boys*, *Zagreb-Sinchoaters* ili kvarteta *Torranj*, kao ni imena njihovih osnivača i *leadera*, što postavlja dodatni upitnik na spomenute tvrdnje. Naravno, zna se kako su ovi sastavi nastupali u omanjim lokalima i na manje poznatim, vjerojatno i privatnim zabavama, no zasigurno su morali ostvariti pokoji nastup koji bi prenijele novine. No, možda je i ova tvrdnja kriva i možda se uza svu svoju aktivnost nisu uspjeli domoći novinskih redaka. Ono što se također zna jest da je, kako Križić (koji se i hobistički bavio plakatima) navodi, 1924. izašao plakat s najavom koncerta »vojničke glazbe-jazza« povodom »Veselog zagrebačkog zbora«, dakle ondašnje inačice Zagrebačkog velesajma (vidi sl. 1).

Ipak, pokazat će se da je Križić pogriješio u procjeni datacije ovog plakata. Željka Kolveshi iz Muzeja grada Zagreba, unatoč tome što nije bila u mogućnosti identificirati autora plakata, uspjela ga je datirati u godinu 1927.¹⁸ U prijašnjemu navodu Dragutina Rucnera vidljivo je kako se jazz na istoj pozornici suprotstavio vojničkoj plesnoj glazbi. Ostaje pitanje odnosi li se na ovom plakat navod »vojnička glazba« na opis riječi »jazz« kao takve glazbe, ili se radi o orkestru koji se jednostavno zove Vojnička glazba,¹⁹ a koji svira taj novi izričaj zvan »jazz«. Kako je ondašnji jazz ipak bio poznat po »laganom« repertoaru njemačkih i američkih šlagera, uz blagu primjesu onoga što će postati poznato kao jazz standard, malo je vjerojatno da bi ga čak i onda opisali kao »vojničku glazbu«, zbog čega smatram potonju tvrdnju vjerojatnijom.²⁰ Ako je ona zaista istinita, pokazala bi se kao izvrstan temelj i prilog za istraživanje repertoara vojnih glazbi onoga doba.

¹⁸ Iz korespondencije autora ovoga teksta sa spomenutom.

¹⁹ Kao, uostalom, i primjeri vatrogasnih i limenih glazbi.

²⁰ Ipak, moguće je da je naglašena uloga udaraljki u onodobnom jazzu bila odgovorna za stvaranje impresije o »vojničkoj glazbi«. Bilo kako bilo, može se samo nagađati.

Slika 1: Plakat iz 1927. godine za koji se mislilo da sadrži vjerojatno prvi spomen riječi »jazz« u Hrvatskoj.²¹

Godina 1925. označava prvi osvrt na jazz koji je izašao u hrvatskom tisku, a potpisuje ga osoba koja ni u kojem drugom kontekstu nije s njim povezana – hrvatski skladatelj Lujo Šafranek-Kavić.²² Radi se o vrlo dugome članku, u kojemu se pojam danas poznat pod imenom jazz naziva »jazz-band«, a to je pojava koju je moguće opaziti i u drugim publikacijama onoga doba, s naročitim primjerom časopisa *Svijet*.²³ Šafranek-Kavić, unatoč tome što se očito podrobno pripremio za pisanje ovoga članka, apsorbirajući sve informacije o jazzu unatrag par godina, te unatoč tome što daje zapanjujuće obazriv i nepristran osvrt na taj fenomen (pogotovo ako u obzir uzmemo kontekst vremena u kojemu je napisan), ni u kojem trenutku ne spominje domaće predstavnike, što je svakako začudno s obzirom na to da je prema

²¹ Preuzeto iz članka Miroslava Križića *Jazz glazba u Hrvatskoj*. http://www.wam.hr/sadrzaj/aktivni_sadrzaj/pdf/WAM-WEB_Krizic_Crojazz.pdf (31.1.2017).

²² Lujo ŠAFRANEK-KAVIĆ: »Jazz-band«, *Obzor*, 66 (1925) 345, 7.

²³ Vidi bibliografiju.

svim navodima u ono vrijeme jazza u Hrvatskoj zasigurno bilo. Ipak, radi se o članku za koji valja reći da je svojevrsan uvod u pojavu jazza u Hrvatskoj, koji donekle predviđa što bi se s ovim glazbenim pravcem moglo dogoditi u narednih par godina i koji zorno prikazuje mnijenje većega dijela ondašnje glazbene kritike.

2. Počeci hrvatske radiofonije i pojava Radiokvarteta Rosbroj

Presudna godina u ovom istraživanju jest 1926, a s njom i pokretanje zametka radiofonije u Hrvatskoj – Radio Zagreba. Nakon poduže pripreme i traženja lokacije, mogućnosti i adekvatne infrastrukture za otvaranje radiostanice, Radio Zagreb svoje je prvo emitiranje izvršio 15. svibnja 1926. godine. Nakon što je osmišljena i provedena prvotna koncepcija programa, koji je izvorno trajao oko 2 sata,²⁴ valjalo je osigurati glazbu, koja je u počecima radiofonije bila okosnica programa. Osigurati glazbu značilo je pribaviti i angažirati glazbenike koji će ući u radni odnos s radiostanicom i osiguravati svakodnevnu izvedbu glazbe uživo.

Radio Glasnik, prva službena tiskovina ustanove koja je služila kao donosilac radijskog programa slušateljstvu i kao omanji časopis s pokojom interesantnom temom, izlazio je samo dva mjeseca, od travnja do lipnja 1926, što je ipak bilo dovoljno da se iz njega preuzmu ključni podaci o pravim počecima jazza u Hrvatskoj. Rijetko će se tko usuditi ustvrditi da je moguće ustrojiti etapu povijesti jednoga glazbenog fenomena samo na temelju jednog kontinuiranog izvora, a taj će možebitno pretpostaviti i da je spomenutu povijest moguće u potpunosti rekonstruirati, napose u vrijeme kada dokumentacija o takvom predmetu nije bila od pretjerane važnosti. Razlog zbog kojega se izričito naglašavaju radiofonijski izvori kao ključni u ovome je slučaju princip selekcije: svaki prominentniji jazz izvođač onoga vremena barem je jednom morao nastupiti na radiovalovima, a uspije li ovom radu ući u trag i zabilježiti one izvođače koji su usput i ključni u postanku jazzu u Hrvatskoj, interpretacija tog perioda bit će znatno olakšana.

Radio Zagreb u prvom je desetljeću svojega postojanja nizao uspone i padove te je često dolazio u financijske škripce, što je, pokazat će se u kasnijim inačicama radijskih glasnika, razvidno i iz stalnih izmjena programa. No, ono što se doista izdvaja jesu brojna različita izdanja službenog glasnika, od kojih su neka opstala otprilike koliko i prvi, a neka preko godinu dana. Tih je glasnika od osnutka radiopostaje do uspostave NDH bilo čak devet:

1. *Radio glasnik* (ur. Oto pl. Fladung): 12. travnja 1926. – 14. lipnja 1926.
2. *Radio vjesnik* (ur. Antun Brajković): 18. rujna 1927. – 15. travnja 1928.
3. *Radio Zagreb* (ur. Guido Bach-Dragutinović): 18. svibnja 1928. – 10. svibnja 1929.

²⁴ Vidi Marina MUČALO: *Radio – medij 20. stoljeća*, Zagreb: AGM, 2010, 143, ili sliku 2 u ovome tekstu.

4. *Radio* (ur. Valent Klanjčić): 4. listopada 1929. – 31. siječnja 1930.
5. *7 dana radio* (ur. Miroslav Golik): 1. listopada 1931. – 29. travnja 1932.
6. *Radio* (ur. Antun Brajković): 29. siječnja 1934. – 30. ožujka 1934.
7. *Hrvatski radio vjesnik* (ur. Franjo Leaković): 26. lipnja 1937. – 28. kolovoza 1938.
8. *Radio Zagreb* (ur. Ljudevit Šplajt): 3. rujna 1938. – 23. prosinca 1939.
9. *Hrvatski ilustrirani list Radio Zagreb* (ur. Branimir Gršković): 15. travnja 1940. – 5. travnja 1941.

Osim radiofonijskih izvora, valja skrenuti pažnju i na ostale periodičke tiskovine, koje se, korisne kakve jesu za interpretaciju ovoga perioda, nisu pokazale naročito korisnima za rasvjetljavanje problema ovoga rada. Radi se o već spomenutu magazinu *Svijet*, koji je izlazio od 1926. do 1936. te od 1937. do 1938. pod nazivom *Svijet 7 dana*. Časopis je čitatelju nudio uvid u svijet filma, popularne i klasične glazbe, raznih onodobnih trendova te razbibrige i proznoga štiva. Uže specijalizirani filmski časopisi bili su *Kulisa* (1927–1935, 1937–1941) i *Cinema* (1927–1941), no, zbog iznimno skromne količine informacija koje oni pružaju o jazzu, ovdje ih se neće previše konzultirati.

Pojava jazza u onodobnom Zagrebu veže se uz više tipova lokacija, više ili manje orijentiranih na ugostiteljske objekte i kulturne centre. Od ugostiteljskih objekata, među koje se ovom prilikom ubrajaju barovi, klubovi ili kavane, izrazito se ističu kavana Corso, Club-bar i varijete klub Pick, kao i Grill Room te, nešto kasnije, restoran Kolo. Također valja spomenuti slastičarnicu Manon, koja se istaknula koncertima početkom 1930-ih te Lovački rog, prijenosi čijih koncerata će se tek kasnije naći na valovima Radio Zagreba. Još je jedna važna lokacija kinematograf, točnije njih dva, od kojih se izdvajaju česti koncerti u kinu Balkan-Palace, a nešto kasnije i u kinu Croatia. Većina ovih podataka zbog prije spomenutih okolnosti potjecat će iz najave radijskog programa Radio Zagreba, što će dovesti do još jedne važne koncertne lokacije – same radiostanice, koja je kroz veći dio svojeg ondašnjeg djelovanja sasvim zadovoljavajući dio programa posvetila jazzu i raznim ostalim oblicima popularne glazbe.

Valja se vratiti na sâm početak djelovanja radiostanice. U očitoj nakani da se nevelikom broju slušatelja pruži raznovrstan glazbeni program, a koji ne obuhvaća isključivo klasičnu glazbu, nakon samo dva dana emitiranja Radio Zagreb je 17. svibnja angažirao jedan zagrebački kvartet, koji je s njima zasnovao stalni radni odnos. Ime ansambla bilo je »Rosbroj« (ili »Rosbroy«, prema različitim navodima), a za potrebe radija nazvani su »Radiokvartet Rosbroj«.²⁵ Prema Vončini, vođa ovog ansambla bio je violinist Otto (Oton) Rosbroj, dok su ostali članovi bili Tibor Dukes

²⁵ Vidi Nikola VONČINA: *Radio Zagreb: 1926-1941: prilozi za povijest radija u Hrvatskoj*, u: *Zbornik trećeg programa Radio Zagreba*, Zagreb: Radio Zagreb, 1986, 46.

(druga violina), Mirko Koščica (violončelo) i Eugenij Vaulin (klavir). Kao zamjene povremeno su nastupali violončelist Masaryk (ime se ne navodi) i pijanist Ljudevit Borković. Prema instrumentaciji ovoga sastava teško da bi se dalo zaključiti da se radi o jazz ansamblu – jedini podatak koji upućuje na taj trag jest činjenica da je kvartet prije angažmana nastupao u Velikoj kavani (današnji Hotel Dubrovnik).²⁶ No, pokazat će se da je situacija bila pomalo drugačija. Otto Rosbroj kao osoba vjerojatno će ostati misterij za istraživače. Izvorno ga spominje samo Vončina (i to kao »poznatog zagrebačkog glazbenika«!),²⁷ dok Mučalo od njega preuzima taj podatak. Spominje ga također i Lučić Andrijančić, no u istom kontekstu kao i Vončina. Leksikoni i enciklopedije ne sadrže nikakvu natuknicu pod tim imenom, a »guglanje«, kao prevladavajući današnji način mjerenja »poznatosti« neke osobe, osim referenci na Mučalo i Lučić Andrijančić i par mirogojskih grobnih navoda, ne donosi nikakav rezultat. Ipak, dva navoda, koja će se uskoro interpretirati, dokazuju da je Rosbroj uistinu bio jazz glazbenik, iz čega se dade zaključiti kako je program Radio Zagreba od 17. svibnja 1926. nadalje uključivao jazz glazbu, a to ujedno čini i prvi čvrsto dokumentirani navod o nastupu hrvatskih jazz glazbenika.

Ono što će možebitno osporiti upravo donesen zaključak jest sâm opis glazbe koju su Otto Rosbroj i njegovi kolege u ono vrijeme izvodili. Kao što je jasno vidljivo na priloženoj fotografiji (sl. 2), podatak o programu za 17. svibnja 1926. navodi da je kvartet Rosbroj (u svim daljnjim programima potpisan kao Radiokvartet Rosbroj) izvodio »vedru i plesnu muziku«,²⁸ koju, gledano po novinskim navodima koji će se upravo spomenuti, naizgled valjano treba interpretirati kao jazz. No, moguća je i dvojaka interpretacija ovoga čimbenika. Prateći najave radijskog programa u *Radio glasniku*, čitatelj će uočiti kako je na njima Rosbroj veći dio vremena²⁹ jedini predstavnik ne samo »jazza« nego i »neklasične« glazbe kao takve – u najvećemu broju slučajeva radi se o nastupima koji su se održavali više puta tjedno. Ipak, pogleda li se naredni tjedan najave radijskoga programa, svakako će se zaustaviti na programu 3. svibnja 1926, kada je zabilježen jedini nastup (u ovom vremenskom periodu) stanovitoga jazz-banda Faltus.³⁰ Ono što će zapravo pobu-

²⁶ Vončina u istom tekstu spominje i poseban proces odabira adekvatnog izvođača za popularnu glazbu Radio Zagreba, u kojemu su inicijatori radiostanice posjećivali lokale kao što su Pick, kavanu Corso i bar Club te spomenutu kavanu, sve u potrazi za najboljim sastavom tog tipa na prostoru Zagreba. Rosbroj se tako nametnuo kao vjerojatno najkvalitetniji klupski izvođač u vrijeme kada je tako nešto bilo neminovno za upotpunjavanje radijskog programa.

²⁷ *Ibid.*

²⁸ Sasvim je nesretna činjenica kako su Rosbrojevi nastupi ujedno i jedine glazbene točke za koje, osim ovog opisa, nije navedena nikakva informacija o egzaktnom repertoaru koji izvode.

²⁹ Svakako valja napomenuti kako je *Radio glasnik* izlazio svega dva mjeseca, od travnja do lipnja 1926, pa najranije navode zbog toga pratimo uvrlo kratkom vremenskom rasponu.

³⁰ Vrlo je lako moguće da se ovdje radi o nastupu đakčkoga jazz banda koji spominje Dragutin Rucner u svojem pismu, a pogrešno ga datira dva mjeseca prije početka rada Radio Zagreba. Još je jedan pokazatelj činjenica da je Faltus ovdje ostvario svoj jedini nastup, kao što je, prema Rucneru, đakčki ansambl jedini nastup osim onog na maturalnoj zabavi ostvario na radiju.

RASPORED ZAGREB

**Donašamo napose iz prvog rasporeda
idućeg tjedna ovo:**

U subotu, dne 15. maja 20 h 30.

Veče gg. MIRANOV (gusle) - ŽEPIĆ (cello) - POZAJIĆ (klavir).

1. Beethoven: Duo za gusle i cello.
2. Beethoven: Romanca F-dur za gusle i klavir.
3. Haydn: Adagio za cello i klavir.
4. a) Couperin: Le Bavolet flottant, za gusle i klavir.
b) Rameau: Gavotte za gusle i klavir.
5. Saint-Saens: Andante quasi allegretto za gusle i klavir
6. Saint-Saens: Allegro appassionato, za cello i klavir.

U nedelju, dne 16. maja, 20 h 30.

Trio gg. MARSIĆ - MANDL - ŽEPIĆ.
(Program u dnevnicima i usmeno).

U ponedjeljak, dne 17. maja 20 h 30

Vedra i plesna muzika. — Kvartet ROSBROJ.

U utorak, dne 18. maja, 20 h 30.

Veče gg. MIRANOV - ŽEPIĆ.
(Program u dnevnicima i usmeno).

U srijedu, dne 19. maja, 20 h 30.

Vedra i plesna muzika. — Kvartet ROSBROJ.

U četvrtak, dne 20. maja, 20 h 30.

Klavirno veče g. BOŽIDAR KUNC.
(Program u dnevnicima i usmeno).

U petak, dne 21. maja, 20. h 30.

Vedra i plesna muzika. — Kvartet ROSBROJ.

Slika 2: Izvadak iz tjednog programa premijernog emitiranja Radio Zagreba.
Preuzeto iz *Radio glasnika*.³¹ (Fotografirao A. Foško.)

diti sumnju o Rosbrojevu repertoaru jest opis njihove glazbe, naveden kao »moderna plesna glazba«. ³² Upravo je ovaj skromni epitet »moderna« ono što, osim očite distinkcije u nazivu »jazz-band«, odvaja Rosbrojev ansambl od spomenutog, koji, prema tome, vjerojatno izvodi jazz glazbu kao takvu.

Nadalje, svakako valja naglasiti činjenicu da je jazz-band Faltus, prema istraživanju ovog autora, ansambl koji se ne spominje ni u jednom radu vezanom uz jazz ili

³¹ *** Raspored Zagreb, *Radio glasnik*, 1 (1926) 7, 7 (brojevi stranica nisu numerirani).

³² *** Raspored Zagreb, *Radio glasnik*, 1 (1926) 7, 8 (brojevi stranica nisu numerirani).

popularnu glazbu onoga doba, niti u jednoj pomoćnoj jedinici literature, pa čak ni u onim radovima koji su se iz određenog razloga možebitno služili *Radio Glasnikom*. Za Rosbrojevu povezanost s jazzom ponešto je teže naći podatke, no iz spomena jazz-banda Faltus u *Radio Glasniku* jasno se razabire da je, proširi li se prethodno navedena tvrdnja, ovaj ansambl uz Rosbroja upravo jedini predstavnik »neklasične« glazbe u tom periodu. Baratajući ovim krhkim fragmentarnim informacijama, ipak valja napomenuti da će jazz-band Faltus, njegov repertoar, članovi i bilo koji podatak vezan uz njegovo djelovanje (dakle sve osim njegova imena), vjerojatno ostati zagonetnim, isključi li se prethodno navedena mogućnost poistovjećivanja ovog sastava s onim u kojemu je nastupio Dragutin Rucner. Zaključiti je li Faltus prvi čvrsto dokazani jazz ansambl na ovome području, ili ta čast pripada Rosbroju, zapravo nije moguće – granica identifikacije nečega kao jazz-a ili pak samo kao nekog oblika popularne glazbe u ovome je slučaju iznimno tanašna, no čitatelja ništa ne sprječava da ove glazbenike promatra dvojako, od kojih su jedni (o kojima se ne zna apsolutno ništa) sâmim svojim imenom povezani uz pokret jazz-a, dok su drugi uz njega povezani isključivo na temelju podataka koji za godinu premašuju ovaj period, dakle *post festum*.

Djelovanje Otta Rosbroja, srećom je nešto bolje dokumentirano od onog jazz-banda Faltus. Prvi navod u kojemu se Rosbroja i njegov kvartet spominje u kontekstu jazz-a, a u kojemu je sadržana i jedna od dvije autoru ovoga teksta poznate fotografije violinista, jest u časopisu *Svijet* iz 1927, gdje se spominje njegovo često nastupanje u prepunoj dvorani hotela Esplanade³³ (isti ga časopis spominje i godinu ranije, u najavi za nastavak djelovanja njegova kvarteta na radio Zagrebu, no u ovom se članku ne pojavljuje riječ »jazz«).³⁴

Napokon, 1928. Rosbroju se ulazi u trag među recima *Morgenblatta*, i to kao atrakciji varijete-bara Pick, koji ga najavljuje kao *Jazzorchester Rosbroj*³⁵ (valja napomenuti kako se isti oglas pojavljuje gotovo u svakom narednom izdanju *Morgenblatta* kroz nekoliko mjeseci).³⁶ Priložena slika br. 3 otkriva njegov sastav. Radi se o sekstetu, sastavljenom od violine, trublje, alt saksofona, bendža, klavira i seta bubnjeva, koji će više odgovarati oglasu iz *Morgenblatta* nego podacima o radio-kvartetu (ovdje se misli konkretno na instrumentaciju ansambla). Iako je instrumentacija ansambla tipična za jazz 1920-ih godina, svojevrsan je kuriozitet nedostatak pravog basovskog instrumenta – možemo pretpostaviti kako su tu funkciju uvjetno vršili bendžo i/ili klavir.³⁷ Vjerojatan razlog zbog kojega je Rosbrojevo ime

³³ *** Gajenje jazz-banda u Zagrebu, *Svijet*, 2 (1927) IV/25, 552.

³⁴ *** Radio-kvartet, *Svijet*, 1 (1926) II/13, 253.

³⁵ *** Oglas Variete-bar «Pick», *Morgenblatt*, 43 (1928) 96, 3.

³⁶ Može se pretpostaviti kako je Rosbrojeva karijera na radiju trajala razmjerno kratko – naredna izdanja radijskih glasnika nijednom ga ne spominju, a očito je kako je svoj glazbenički put nastavio svirajući u raznim klubovima i barovima.

³⁷ Naravno, treba istaknuti kako postoji mogućnost da je nedostatak basovskog instrumenta ovdje sveden na ovaj konkretni slučaj, dakle na mogući izostanak basista isključivo s nastupa s kojeg fotografija potječe.

Slika 3: Fotografija Rosbrojevog ansambla iz 1927.³⁸ (Fotografirao M. Kaufmann.)

Slika 4:
Nadgrobnni
spomenik Otta
Rosbroja na
Mirogoju
(foto: S. Ries).

³⁸ Preuzeto iz *Svijeta*, 2 (1927) IV/25.

ostalo izostavljeno iz svih izvora koji su dosad navedeni, a spominju ga oni kojima konkretan predmet istraživanja nije jazz glazba, jest činjenica da ga, uz nevelik broj pojava njegovog imena u kontekstu općega muziciranja, samo dva izvora (od kojih je jedan majušni oglas na dnu dnevnoga lista) eksplicitno spominju u kontekstu jaza.

Također, osim repertoara, od kojeg je, kako se pokazalo, dostupna isključivo informacija u obliku epiteta »plesne« ili »vedre« glazbe koje su svirali, sviračka vještina i glazbeni nivo Rosbrojevog ansambla također je nešto što će ostati otvoreno za interpretaciju. Prvi zvučni zapis nekog hrvatskog jazz glazbenika nešto je što se pojavilo desetak godina poslije pojave Rosbroja, i to u obliku sastava Swing trio.³⁹ Iz spomenutog izvora sa sigurnošću se zna da su hrvatski jazz glazbenici 30-ih godina bili itekako tehnički potkovani, no to ne daje uvid u situaciju iz prethodnoga desetljeća. Sve u svemu, izgledno je da će Rosbroj ostati osobnost koju se, unatoč podacima koji ga činjenično ubrajaju u pionire popularne hrvatske popularne glazbe 20. stoljeća, može dalje interpretirati tek u svjetlu nekih detaljnijih novih saznanja o njegovu životu i djelovanju.

3. Značaj početka jaza u Zagrebu

Može se, dakle, zaključiti da čak iako Rosbroj nije prvi pojedinac koji je u Zagreb donio jazz glazbu (ako i nije, onda je jedan od prvih), svakako mu pripada čast da bude prvi zagrebački jazz glazbenik kojemu se točno zna datum i godina nekog nastupa, a prethodni nastupi se u istom članku impliciraju, što nužno znači da 1926. nije prva godina njegova bavljenja jazz glazbom. Jedini preostali podatak o životu i djelovanju ovoga glazbenika jest njegova vjerojatna mirogojska nadgrobna ploča (pretpostavi li se kako je on jedini Otto Rosbroj koji je živio u tom vremenu), prikazana na priloženoj slici 4, do koje je autor ovoga teksta došao internetskim pretraživanjem grobnih mjesta, a u kojoj se navodi da je Rosbroj (rođen 1894.) umro 1962. godine, u vrijeme kada je hrvatski jazz, djelovanjem Boška Petrovića, Miljenka Prohaske te još nekolicine značajnih umjetnika u pravom smislu te riječi tek počeo nastajati. Bilo kako bilo, Rosbroj će poslužiti ne samo kao primjer jednog od naših najranijih predstavnika jazz glazbe nego i kao primjer arhetipskog

³⁹ Kraj 1937. godine, točnije 7. prosinca, donio je premijerni nastup »Swing kvarteta« (Krizman – Tekauc – Jurković – Donat), koji je u ovoj formaciji, ali i onoj poznatijoj, »Swing triju«, postigao dotad samo priželjkivane rezultate i naredne godine je izdao prvu hrvatsku jazz ploču kod izdavačke kuće Edison-Bell-Penkala. Prema istomu navodu, primjerak se spomenute ploče čuva u New Orleans Jazz Museum, kao ključni primjerak ranoga jaza na ovim prostorima. Jedan broj iz ove ploče uvršten je na diskografsko izdanje Croatia Recordsa »Glazbeni spomenar«: *Jazz u Hrvatskoj na nosačima zvuka od 1938. do 1960.* Autor ovih redaka za potrebe pisanja ovoga teksta preslušao je uvrštenu kompoziciju, stariji jazz standard *Nobody's Sweetheart* (poznat i kao *Nobody's Sweetheart Now*) autora Billyja Meyersa i Elmera Schoebela.

jazz glazbenika onoga doba – koji je dijelio vrijeme između nastupa u opskurnim ili manje opskurnim gradskim lokalima, klubovima i varijete barovima, te važnijih nastupa, kao što je gostovanje na radiju. Ovaj princip glazbenika-obrtnika zadržat će se još dugo vremena, sve do emancipacije jazz-a od konteksta popularne glazbe i njegova zasluženog zadobivanja toliko željene etikete umjetničkog. Paralelno s Rosbrojevim etabliranjem zagrebačke klupsko-radijske scene počeo se afirmirati jazz u Hrvatskoj, te je poprimao svojevrsan oblik koji će graditi do početka 1930-ih godina.

U prethodnom su tekstu autora ovih redaka prikazani počeci jazz-a u Zagrebu kroz prizmu djelovanja nekolicine glazbenika onoga doba. Kako se ispostavilo, dosadašnji izvori mnoge su podatke krivo (re)interpretirali ili su bili nedosljedni u njihovu prikazu. Također, pokazalo se i kako je više predstavnika, i onih od veće i onih od manje važnosti za povijest jazz-a u Hrvatskoj, zbog nedostatka dostupnijih izvora i iz nekih drugih razloga bilo zakinuto za mjesto u antologiji ovog izričaja. Put istraživanja početka ovog fenomena u Zagrebu pokazao se kao iznimno trnovit, nepregledan i krivudav, najviše zbog očitog nedostatka dokumentacije iz onoga vremena i nedostatka referentne literature, ali i činjenice da se istraživač uistinu »nema za što uhvatiti«. Zbog toga se ovaj autor nebrojeno puta našao u svojevrsnoj slijepoj ulici ili u mračnom kutku iz kojih kadšto izlaz nije bio ni približno vidljiv. Rezultati istraživanja naposljetku su pokazali kako je jazz u Hrvatskoj izričaj koji ne samo da valja istraživati jer tako nalaže premisa sâme znanosti nego i jer ga uistinu vrijedi istraživati. To je fenomen s neobično bogatom, zanimljivom, pa i uzbuđljivom poviješću koji će, ako se *credo* ovog autora obistini, obogatiti ne samo tu našu »latentnu« jazz muzikologiju već i cjelokupnu povijest hrvatske glazbe, koje je on integralan dio već, kako se pokazalo, punih osamdeset godina. U tom će se smislu na samome kraju priložiti citat koji se apokrifno pripisuje Bixu Beiderbeckeu, jednom od prvih jazz trubača i uvaženom kolegi jazz glazbenika opisanih u ovome radu:

»One of the things I like about Jazz, kid, is I don't know what's going to happen next.

Do you?«

BIBLIOGRAFIJA

1. Pisani izvori

- *** Radio-kvartet, *Svijet*, 1 (1926) II/13, 253.
- *** Raspored Zagreb, *Radio glasnik*, 1 (1926) 7, 7 (brojevi stranica nisu numerirani).
- *** Gajenje jazz-banda u Zagrebu, *Svijet*, 2 (1927) IV/25, 552.
- *** Raspored radiostanice Zagreb, *Radio vjesnik*, 2 (1927) 1, 8.
- *** Raspored radiostanice Zagreb, *Radio vjesnik*, 2 (1927) 4, 49.

- *** Raspored radiostanice Zagreb, *Radio vjesnik*, 2 (1927) 12, 160.
- *** Raspored radiostanice Zagreb, *Radio vjesnik*, 2 (1927) 13, 177.
- *** Raspored radiostanice Zagreb, *Radio vjesnik*, 3 (1927) 7, 87.
- *** Što je jazz-band?, *Svijet*, 2 (1927) III/2, 38.
- *** Jonny svira: Premijera E. Krenekove opere 1. IV. i repriza 3. IV, *Obzor*, 69 (1928) 94, 2-3.
- *** Sedam dana programa, *7 dana radio*, 2 (1932) 13, 200.
- *** Mali oglasi, *Morgenblatt*, 43 (1928) 103, 9.
- *** Oglas Cafe »Corso« Zagreb – Tanzabend mit Jazzband bis 2 Uhr nachts, *Morgenblatt*, 43 (1928) 92, 1.
- *** Oglas Variete-bar »Pick«, *Morgenblatt*, 43 (1928) 96, 3.
- BUBANOVIĆ, Aleksandar: *Sav taj jazz: moja galerija slika i druge priče*, Zagreb: Durieux, 2005.
- CARNEY, Courtney Patterson: *Jazz and the Cultural Transformation of America in the 1920s*, Baton Rouge: Louisiana State University, 2003.
- FUČKAR, Stjepan-Braco: *Hrvatski jazzisti*, Zagreb: Ars media, 2008.
- GIOIA, Ted: *The History of Jazz*, New York: OUP, 2011.
- HALUŽAN, Tanja: *Prostori jazzu u Zagrebu 1941.-1945.* (završni rad, rukopis u knjižnici Muzičke akademije Zagreb), Zagreb, 2013.
- LUČIĆ ANDRIJANIĆ, Kristina: *Vokalno-instrumentalna glazba u Zagrebu između dva svjetska rata* (diplomski rad, rukopis u knjižnici Muzičke akademije Zagreb), Zagreb, 2003.
- LUČIĆ ANDRIJANIĆ, Kristina: *Kozmopolitizam, regionalizam i popularna glazba u Hrvatskoj 1918.-1941.* (magistarski rad, rukopis u knjižnici Muzičke akademije Zagreb), Zagreb, 2013.
- MAJER-BOBETKO, Sanja: *Glazbena kritika na hrvatskom jeziku između dvaju svjetskih ratova*, Zagreb: Hrvatsko muzikološko društvo, 1994.
- MUČALO, Marina: *Radio – medij 20. stoljeća*, Zagreb: AGM, 2010.
- RUSSELL, Tony: *The Blues – from Robert Johnson to Robert Cray*, Dubai: Carlton Books Limited, 1997.
- ŠAFRANEK-KAVIĆ, Lujo: Jazz-band, *Obzor*, 66 (1925) 345, 7.
- ULANOV, Barry: *History of Jazz in America*, New York: Viking Press, 1952.
- VONČINA, Nikola: *Radio Zagreb: 1926-1941: prilozi za povijest radija u Hrvatskoj*, u: *Zbornik trećeg programa Radio Zagreba*, Zagreb: Radio Zagreb, 1986.

2. Internetski izvori

- Razni izvođači: *Jazz u Hrvatskoj na nosačima zvuka 1938. – 1960.* <http://www.deezer.com/album/9810548> (datum pristupa 31. 1. 2017).
- CLARKE, Donald: *The Rise and Fall of Popular Music* <http://www.donaldclarkemusicbox.com/rise-and-fall/detail.php?c=10> (datum pristupa 31. 1. 2017).
- WILSON, Jeremy: *Tea for Two (1924)* <http://www.jazzstandards.com/compositions-0/teafortwo.htm> (datum pristupa 31. 1. 2017).
- TYLE, Chris: *Somebody Loves Me (1924)* <http://www.jazzstandards.com/compositions-1/somebodylovesme.htm> (datum pristupa 31. 1. 2017).
- KRIŽIĆ, Miro: *Jazz glazba u Hrvatskoj* http://www.wam.hr/sadrzaj/aktivni_sadrzaj/pdf/WAM-WEB_Krizic_CroJazz.pdf (datum pristupa 31. 1. 2017).

Summary

VIOLINIST OTTO ROSBROJ (1894–1962) AND HIS ROLE IN THE
BEGINNINGS OF JAZZ IN ZAGREB

The process of identification of a certain cultural phenomenon in a particular context and tracking its very inception is one that requires from the researcher to note minute details and interpret the facts with caution. One such process is the research of the genesis and development of jazz in Zagreb, a city where this American trend indirectly found its way at an early stage. Previous research on the history of jazz in Croatia, if they could be labelled as such, approached the topic in most instances led by assumptions, conjectures and free interpretation of facts. As the beginnings of jazz in Croatia remained unidentified, the goal of this work was to try to unravel this mystery, using the then contemporary periodicals and radiophonic sources. The starting point of this paper is the musical activity of Otto Rosbroj and an attempt to connect his emergence with the emergence of jazz in Croatia, all for the sake of creating a source of information which could be useful to subsequent research of this musical idiom in Croatia.